

I skuggan av Krim

–resultaten av Lettlands parlamentsval 2014

Johan Eellend

Valets vinnare och förlorare

Parlamentsvalet i Lettland den 4 oktober utspelade sig i skuggan av ett tilltagande säkerhetspolitiskt hot och en ökad polarisering mellan rysk- och lettisktalande. Det pro-ryska och socialdemokratiska ”Harmoni” gick tillbaka kraftigt men blev det lettiska parlamentet *Saeimans* största parti. Den sittande regeringskoalitionen bestående av partierna ”Enighet”, ”Den nationella alliansen” och ”De gröna och böndernas union” fick dock gemensamt 61 av *Saeimans* 100 mandat, vilket betyder att regeringen som leds av Laimduta Strajumas sitter kvar.¹ Resultatet har internationell betydelse då Lettland är EU:s ordförandeland under första halvan av 2015. Inrikespolitiskt visar resultatet stämningarna i den lettiska väljarkåren och att splittringen mellan lettisk- och ryskspråkiga partier består.

Partier kommer och går

Den lettiska politiken präglas av flyktighet med återkommande regeringsombildningar. Inget av de politiska partierna från Lettlands första val efter självständigheten 1991 finns kvar. Nya partier bildas ständigt. Dessa partier har dock i regel bestått av etablerade politiker i nya konstellationer och med bestående kopplingar till olika ekonomiska intressen.

Trots uppkomsten av nya partier så har det politiska fältet varit uppdelat i tre huvudsakliga läger; ett lettiskt nationalistiskt med liberala och konservativa inslag; ett ryskspråkigt med vänsterprofil; och ett med partier kontrollerade av olika oligarker. Oligarkerna växte sig ekonomiskt starka i Lettland under 1990-talets privatiseringar och har sedan dess flyttat fram sina positioner inom politik och media. Dåvarande presidenten Valdis Zatlers tog 2011 initiativ till en folkomröstning för att

¹ Vienot ba (Enighet), Nacion l apvien ba „Visu Latvijai!” – „T vzemei un Br v bai/LNNK” (Den nationella alliansen ”Allt för Lettland”- ”För fadersland och frihet/LNNK”), Za o un Zemnieku savien ba, ZZS (De gröna och böndernas union).

upplösa *Seiman* och minska oligarkernas inflytande genom nyval. Detta medförde att kampen i valet 2014 främst har stått mellan de lettiska och det ryskspråkiga partiet.

Valets frågor: ekonomi och säkerhet

Valet har präglats av tre frågor; den ekonomiska politiken, Lettlands säkerhetspolitiska situation och relationen mellan den lettisk- och ryskspråkiga befolkningen. Även om regeringskoalitionen har klarat av att ta Lettland ur den ekonomiska krisen så har dess politik inte varit populär. Oppositionen har framförallt kritiserat den för att inte rättvist ha fördelat bördorna för den ekonomiska återhämtningen och införandet av Euron 2014. Partiet ”Harmoni” har som motmedel förespråkat en progressiv inkomstskatt, ”De gröna och böndernas union” har föreslagit lägre skatter för småföretagare och de övriga regeringspartierna olika riktade skatter.

Det nybildade partiet ”De lettiska regionernas förbund” (*Latvijas Reģionu Apvienība*) har också förespråkat en politik som stödjer de svagare regionerna i landet.

Det andra nybildade partiet ”Lettland från våra hjärtan” (*No sirds Latvijai*) bildades av dåvarande riksrevisorn, Inguna Sudrabas, efter taksaset i ett varuhus i Riga 2013. Raset har skyllts på korruption och Sudrabas har gjort det till sin valfråga att anklaga regeringen för att inte ha tagit itu med den korruption som valet 2011 handlade om.

Efter Rysslands annektering av Krim och inblandning i kriget i östra Ukraina blev också landets säkerhetspolitiska situation och relationen mellan den lettisk- och den ryskspråkiga befolkningen framträdande frågor. De ryskspråkiga utgör ungefär 35 % av Lettlands befolkning (varav 26 % etniska ryssar) och innefattar de 13 % av befolkningen som är statslösa och helt saknar rösträtt. En påfallande stor del av denna grupp ställde sig i samband med Krim bakom Rysslands rätt att försvara ryskspråkiga i utlandet och endast 8 % var helt mot. Detta ökade

de tidigare spänningarna mellan de lettiska och ryska partierna. Den ryska krigföringen skapade också en påtaglig känsla av hot i det lettiska samhället och en debatt om det lettiska försvaret och de försvarsanställdas villkor. Medan den sittande koalitionen ser Lettlands västorientering och medlemskapet i EU och NATO som de enda garantierna för landets säkerhet har "Harmoni" lyft fram ett ökat samarbete med Ryssland som ett alternativ. Partiets ledare Nils Ušakovs har framställt sig som en brobyggare mellan lettisk- och rysktalande och har i valrörelsen sagt sig vara den enda lettiska politiker som kan representera Lettland i såväl Washington och Bryssel som Moskva. Enligt lettiska media var dock mottagandet i Moskva mycket varmare än i de andra länderna.

Rysslands roll i lettisk politik

Ušakovs har inte dolt partiets kopplingar till ryska ekonomiska intressen eller den ryske presidenten Vladimir Putins maktparti Enade Ryssland. Samtidigt har både "Lettland från våra hjärtan" och "De lettiska regionernas förbund" anklagats för att driva en pro-rysk politik eller vara finansierade av ryska intressen, utan att tydliga bevis lagts fram. Det kvarvarande oligarkpartiet, "Bönderna och de grönas union", som finansieras av Aivar Lembergs från Ventspils, har också ansetts ha kopplingar till ryska ekonomiska intressen. Som en del av regeringskoalitionen har partiet lämnat dubbla budskap om Ryssland. Lembergs har varit öppet pro-rysk och kritisk mot NATO:s baser i Lettland samtidigt som hans försvarsminister, Raimonds Vējonis, har varit tydlig i sin ambition att stödja det lettiska försvarets utveckling och att nå det mål som NATO har satt upp om att spendera 2 % av BNP på försvaret 2020.

Lettlands har i samband med konflikten i Ukraina inte varit lika starkt kritiskt mot Ryssland, som t.ex. Estland eller Litauen. Lettland har inte arbetat för att göra sig fritt från sitt ryska energiberoende som de andra baltiska staterna, utan har istället förnyat sina avtal med Gazprom. Landets finansiella system är också beroende av ryskt kapital och mycket pengar som lämnade Cypern under den ekonomiska krisen tros ha hamnat i lettiska banker. I gengäld har Rysslands politiska tryck mot Lettland varit lägre än mot de andra baltstaterna. Det återstår dock att se om detta

har varit en rysk strategi för att inte förstärka de anti-ryska stämningarna inför valet och hur detta i så fall påverkas av valresultatet. Den försiktiga linjen i lettisk utrikespolitik tycks ha ett stöd hos väljarna då "De gröna och bönderna union", det regeringsparti som är mest moderat i sin kritik av Ryssland, gick fram mest av koalitionspartierna.

Väljarna väljer säkerhet

Den vanligaste tolkningen av valresultatet i lettisk media är att utvecklingen i Ukraina och upplevelsen av hot har lett till att de lettiska väljarna har slutit upp bakom de lettiska partierna och den tydliga anknytningen till EU och NATO. "Harmonis" ekonomiska politik har därför inte lyckats attrahera lettiska väljare. Och misstanken om kopplingar till ryska intressen har också gjort att de väntade framgångarna för de nya partierna har uteblivit.

I den kommande regeringen kommer "Enighet" att få de centrala posterna, premiärminister och finansminister, medan "De gröna och böndernas förbund" besätter poster relaterade till jordbruk och regional utveckling. "Nationella alliansen" får den för minoritetspolitiken viktiga kulturministerposten.

Efter valet gick Ušakovs ut och sa att hans parti, som det största i *Seiman* skulle bilda regering. Inget av regeringspartierna tycks dock ha vara benäget att samarbeta med "Harmoni". Efter valet 2011 strävade dåvarande "Reformpartiets" ledare, Valdis Zatlers, efter att bilda en regering där även "Harmoni" skulle ingå. Detta resulterade i att partiets popularitet rasade, att flera parlamentariker från "Reformpartiet" bytte parti och att partiet nu inte längre finns kvar i *Seiman*. Det är därför inte troligt att något lettiskspråkigt parti skulle göra ett sådant försök under de närmaste åren. Resultatet av detta är att den politiska polariseringen mellan rysk- och lettiskspråkiga består, särskilt då regeringskoalitionen har fått egen majoritet. Med detta har också det politiska fältet smalnats av åt det nationellt konservativa och marknadsliberala hållet. Denna uppdelning innehåller fröet till en potentiell social konflikt då sociala och etniska frågor sammanfaller och Lettlands ekonomiska utveckling har bromsat in.

En möjlig utveckling

Under det närmast året torde ordförandeskapet i EU ha en konserverande effekt på den lettiska inrikespolitiken. EU-medlemskapet och införandet av Euron har haft stor praktiskt och symboliskt betydelse för Lettland och ordförandeskapet ses som en möjlighet att visa upp Lettland utåt. Samtidigt ger ordförandeskapet Ryssland och ryskspråkiga grupper i Lettland möjlighet att lyfta fram den etniska delningen på den politiska agendan.

En möjlig utveckling av detta är att "Harmoni" radikaliseras ytterligare i sin pro-ryska hållning och att de lettiskspråkiga väljare som valt partiet för dess sociala budskap byter till "Lettland från våra hjärtan" eller något nybildat parti. Om "Harmoni" istället lyfter fram sitt socialdemokratiska budskap finns möjligheten för en framtida koalition med "Lettland från våra hjärtan" eller "De lettiska regionernas förbund".

Dessa partier har efter valet strävat efter att visa samsyn i vissa frågor och har ett antal sakpolitiska likheter med "Harmoni". Även "De gröna och böndernas union" skulle ha intresse av en sådan regering. En sådan regering skulle tona ned Lettlands engagemang i EU och göra landet till en motsträvig medlem av NATO. Samtidigt skulle de ställas inför den svåra uppgiften att genomföra sociala reformer i ett samhälle med omfattande korruption och små resurser. Till dess pekar det mesta på att den nygamla regeringen att fortsätta styra Lettland i marknadsliberal samt EU- och NATO-positiv inriktning.

Johan Eellend. Fil. dr Säkerhetspolitisk analytiker

Valresultatet 2014 i Lettland

		Mandat 2014	Förändring från 2011
Harmoni	23.00%	24	-7
Enighet	21.87%	23	+3
De gröna och böndernas union	19.53%	21	+8
Nationella alliansen	16.61	17	+3
Lettland från våra hjärtan	6.85%	7	ny
De lettiska regionernas förbund	6.66%	8	ny

"Säkerhet i närområdet (SIN) är ett FOI-projekt som analyserar den säkerhetspolitiska utvecklingen i svenskt närområde (främst Norden, Östersjöområdet, Tyskland, Polen samt Arktis). Projektet finansieras av Försvarsdepartementet och leds av dr. Mike Winnerstig, FOI Försvarsanalys."